

КОЛЕКЦИЯ „ЕДГАР АЛАН ПО“

ГАРВАНЪТ
УЛАЛУМ
ЗВЪН
АНАБЕЛ ЛИ
ЕЛДОРАДО

ГАРВАНЪТ

Беше полунощен час. В размисли потънал аз,
бях над книга позадрямал в свят един пренесен друг,
ала странен шум отвън в миг прогони моя сън:
сякаш тихо се потропа, сякаш глух, неясен звук -
"Гост" - си рекох - "е потропал, от това е тоя звук.
Нищо чудно няма тук."

Спомням си нощта подробно: в декемврийска буря злобно
хоровод от сенки зли върху килима сви снага.
Утрото без глас зовях; търсех, изтерзан от страх,
в мъдрост древна изцеление за ранената душа -
чий копнеж Линор нарича ангел в райските поля;
име тук веч няма тя.

Тежки пурпурни пердета всяваха със своя трепет
ужас в мен, човек какъвто не познаваше дотук.
Своите сетни сили сбрал си повтарях онемял:
"Просто гостенин потропал и оттам е тоя звук.
Тропа пътник окъснял и оттам е тоя звук.
Нищо чудно няма тук."

След като страха преборих, на висок глас отговорих:
"Сър или мадам, за прошка се обръщам със молба.
Вие чукнахте полека и във дрямката унесен,
тропотът ви толкоз тих бе на моята врата,
че го чух едва-едва." Но на входната врата -
непрогледна тъмнина.

Взрян във бездната стоях, сред желание и страх
с блянове, що никой смъртен да таи не бе посмял
дотогаз. Но чакам знак все аз - безмълвен мрак
ме обгръща. "Ах, Линор!" - прошептявам във нощта.
Само ехото "Линор..." промърморва във нощта.
Толкоз. После - тишина.

В мен душата ми гори. Влязох вътре, но преди
дъх дори да си поема се почука пак навън.
"От прозорците това е," - рекох си - "нали са стари,
вятърът кепенци удря и прекъсва моя сън.
Туй загадката разкрива кой смущава моя сън.
Само вятър духа вън."

Щом отворих ги, ей-на! Гарван в стаята влетя -
стародавен, с лик печален, с абаносови пера.
Без следа от притеснение, нито свян или смущение,
литна с вид на благородник къмто входната врата
и на бюста на Палада там, над входната врата -
кацна с вдигната глава.

В миг усмивка на уста моята смени тъга
от печалния му вид. Рекох: "Гарване, постой.
Никого не ще уплаши голият ти гребен страшен.
Тая нощ, тъга безкрайна, стана повелител твой.

Как, кажи, Плутон те вика, там, сред вечния покой?"
"Нивга Веч" - изграчи той.

Чух с почуда колко ясно гарванът говори гласно.
Думите не значат много – няма смисъл в тая реч.
Ще се съгласите с мен - никой чак до днешен ден
благоденствен не е бил - ни отблизо, ни далеч -
с птица или звяр, възседнал скулптура и вдигнат меч
с име странно: Нивга Веч.

Тихо гарванът седеше и смълчан, самотен беше;
мъката си бе излял сякаш в таз едничка реч.
Тъй стоя, додето аз казах тихичко на глас:
"Често бил съм изоставян в миналото недалеч;
като прежните надежди ще отлитнеш надалеч."
Той отвърна: "Нивга веч!"

Трепнах в тишината мрачна: репликата бе удачна.
Чул е нявга тъй да казва негов господар преди.
Сигурно не е бил лек пътят му на тоз човек.
Сигурно е бил преследван от злини и от беди,
с погребален звън изпратил съкровения мечти,
"Нивга веч!" за да твърди."

Пак усмивка на уста моята смени тъга.
Завъртях кресло към бюста, дето гарванът седи.
В кадифето му отпуснат се опитах да почувствам
що вещае таз птица древна, грачейки очи в очи;
тя какво ми пророкува, скръбно тъй, очи в очи
"Нивга веч!" като твърди?

Тъй в догадки тънех сам, ала без да се издам
впит в сърцето си усещах взорът му - ах! - как пламти.
Бях объркан, раздвоен и седях със дъх стаен
сред везба, сред кадифето, ярка светлина злати.
Тя глава на кадифето, дето лампата злати,
нивга веч не ще склони!

Стори ми се, че незрим стаята изпълни дим -
стъпките на серафим ми носят слава или сеч?
"Клетнико!" - извиках - "Бог чак от светлия чертог
с ангел праща изцеление - та Линор е тъй далеч.
Спомените удави в забрава - любовта е тъй далеч."
Той изграчи: "Нивга веч!"

"Птицо, пъклено създание, зло врачуващо изчадие,
от подземията вихрушка, изкусителят ли, кой,
те е пратил в тез страни, омагьосани земи,
Ужас дето обитава? Моля те, кажи, не стой:
в планините Галаадски ще намеря ли покой?"
"Нивга веч" - отвърна той.

"Птицо, пъклено създание, зло врачуващо изчадие,
в името на небесата, на Твореца мой и твой,
плennата, кажи, душа, окована в самота,

ще прегърне ли девица нейде в злачния покой?
Ангели Линор наричат там, всред злачния покой?"
"Нивга веч" - отвърна той.

"Птица или дявол, знай - тази дума тури край!
Вън, плутоново творение, да не съм те зърнал веч!
И перце да не напомня за лъжата ти огромна!
Остави ми самотата; махай се оттук далеч.
Клюна от сърце махни ми и отлитай надалеч."
Той изграчи: "Нивга веч."

Гарванът като преди все седи ли, и седи
върху бледата Палада - с поглед, реещ се далеч,
а в очите му блести сън на демонски мечти.
Сребърни лъчи чертаят сянка, остра като меч.
Таз надвиснала злокобно над душата сянка-меч
не ще падне нивга веч!

УЛАЛУМ

Небето бе пепелно сиво
и есеннобагри листата,
увехнали, сухи листата.
Октомврийската вечер унило
по пътеките на тъгата
ме отведе на място мъгливо -
туй беше на Уиър¹ гората,
на Обер² езерото мъгливо
всред духове и дървесата.

На кипарисите-титани
бродят в сенките мойта душа -
Психея и мойта душа.
В дни отминали чувства-вулкани
сякаш огнена магма река,
сякаш лава неспирна река
серножълта се стича от Яни³
в заледена полярна страна -
надолу по склона на Яни
към царството на студа.

Бавно гаснеха нашите думи -
на треперещи мисли деца,
на предателски спомен лица -
а октомври бе помежду ни;
благодатно от нас скри нощта,
(Що за нощ - на Нощите Нощта⁴!)
на Обер езерото сличи ни,
(макар че и там бяхме, да)
и духовете езерни скри ни,
и Уиървата гора.

Ала скоро нощта остарява
и звездите залязват във срок.
Поела по своя оброк
на пътеката в края изгрява
всред мъгливи кълбета поток -
знак чуден от него възстава -
възседнала двойния рог
Астартата⁵ сияйна изгрява
сдвоения яхнала рог.

"От Диана⁶ по-светла е тя,
на въздишките вечни покои,

1 Робърт Уолтър Уиър [Robert Walter Weir] (1803 - 1889), американския пейзажист-романтик, отнасян към т.нар. Хъдзънска школа – бел. пр.

2 Даниел Франсоа Обер [Daniel Francois Auber] (1782 - 1871), френския композитор, чиито балет "Езерото на феите" [Le Lac des Fees] е бил популярен в Съединените Щати по времето на По – бел. пр.

3 Вулкан в Антарктика близо до Южния полюс – бел. пр.

4 31 октомври срещу 1 ноември, навечерието на католическия празник Все Светии. Според преданието, тогава духовете получават власт на живите – бел. пр.

5 Богиня на плодородието във Вавилон, Финикия и Асирия; по-късно в гръцката митология неин еквивалент става Афродита, а в римската – Венера – бел. пр.

6 Древноримска богиня на Луната, заимствана от древногръцката Артемида. Древните гърци наричали Луната "Селена", а богинята ѝ била символ на студенина и недостъпност – бел. пр.

на въздишки печални устои -
неизсъхнали сълзи видя
на червяка вечен дела⁷.
През звездите дошла от Лъва⁸
по небесния път да ни води,
към забравата Лета да води.
Ти дойди⁹, о, презряла Лъва
озари с ярки, ясни лъчи -
чак през ложето на Лъва
любовта грее в твойте очи."

Ужасена Психея изрече:
"Нямам вяра на тая звезда, -
пръст размаха - измамна звезда.
Доста време сме губили вече!
Да летим! Да политнем зова!"
Но щом да го стори понечи,
перата ѝ сграбчи прахта.
На обляната в сълзи попречи
и в крилата се вкопчи прахта;
тях без милост погълна прахта.

"Що за мисъл, - отвърнах ѝ - мила,
нека води ни таз светлина,
да се гмурнем в порой светлина.
Носи с блясък досущ на Сибила¹⁰
красота и надежда в нощта -
Виж! Искри все по-ярко в нощта!
Повярвай на нейната сила
и тя ще предвожда света.
Повярвай, такива светила
не могат да мамят света
щом така озаряват нощта."

Аз Психея смирих със милувки
и полека униетието снех,
крепостта на тъгата превзех.

А когато алеите пусти
разкриха ни входа на склеп -
вратите на каменен склеп -
"Скъпа сестро, - попитах - тез букви
що значат на древния склеп?"
"Улалум¹¹ - чух в ответ - Улалум,
забравил си веч Улалум."

7 Срв. "дето червеят им не умира и огънят им не угасва" (Марк, 9:44, 9:46, 9:48) с първоизточник "... те ще видят трупове на човеците, които са престъпили срещу Мене; защото техният червей няма да умре, нито ще угасне огънят им; и те ще бъдат гнусни на всяка твар." (Исаия, 66:24). Срв. още с неканоничната Книга на Иудит, "... Господ Всевишният ще им отмъсти в Съдния ден, ще им прати огън и червяк в телата им - и те ще почувстват болка и ще плачат вечно." (16:17) – бел. пр.

8 Съзвездие Лъв; преминаването на Венера (Астарта) през него се счита за време, неподходящо за любов – бел. пр.

9 Срв. "Дойди, Господи Исусе!" (Откровение, 22:20) – бел. пр.

10 Легендарни пророчици от времето на древния Рим – бел. пр.

11 Заглавието Ulalume е дума, измислена от самия По, производна от латински: от глагола „ululare“ (скърбя) и съществителното „lume“ (светлина). Оттук следва, че името на загадъчната девойка би следвало да се възприема като „Скърбна светлина“. Доколкото е трудно се представи еднозначна транскрипция, в превода е възприето съответното латинско произношение - бел. пр.

Помрачи се сърце ми игриво
от есеннобагри листа,
от увехнали сухи листа,
и извиках: "Октомври унило
лани точно в таз ноц на тъга
с бремене тежко на мойта душа
ме доведе в тъй дивна страна.
Във Нощта на Нощите тогаз
изкусен ли от демон бях аз?
Вече зная туй място мъгливо,
Знам и Уиървата гора,
на Обер езерото мъгливо
всред духове и дървеса."¹²

12 В първоначалния вариант на стихотворението, публикуван в American Review през декември 1847-а година, в края е имало и десети куплет; преработвайки стихотворението, По го премахва. Преводът се придържа към варианта, публикуван от По – бел. пр.

ЗВЪН

Чуйте на шейните вън
сребърния звън!
Той веселие ни носи и прогонва всеки сън!
Носи радост на децата
с ледения нощен дъх,
и блещукат небесата,
и засипва светлината
пътя им с кристален мъх.
Сякаш думи, думи, думи
се редят във рими-руни
петолиния напевни, пълни с музикален звън
една през друга: зън-зън-зън
зън-зън-зън.
Чуйте, чуйте на камбанки, чуйте радостния звън.

Чуйте как се лее вън
златен звън!
Как щастливците поема и потапя в сватбен сън!
И със благовонен дъх
пътя им постила с мъх,
мъх от ноти златолитни -
строен хор
звучни, плавни - сякаш птици
волни блянове политват
в лунния простор!
А отвсякъде - реки,
и лавина от безкрайни благозвучия-лъчи
как лети
на вълни!
Бъдещето как реди;
как възторзи породи
въздухът игрив, трептлив:
звън-звън-звън,
на камбани, на камбани звън:
звън-звън-звън -
сватбени камбани пеят вън!

Чуйте на камбани вън
бронзовия звън!
Страх и ужас в миг изпълват твоя сън!
Във ухото на нощта
от уплаха как крещят!
И останали без глас
те дерат се час по час
през една.
Грохотът им проси милост от таз огнена стихия,
сякаш лудо увещава таз неистова стихия
що напред, напред напират
тъй отчаяно, без спира
със старание усилено
да погълне всичко свидно
чак до бледната Луна.
О, камбанен-банен звън!

Колко ужас в твоя сън
носи той!
Рев, бумтеж и ек се сливат
и угрозата изливат
върху лоното на мир-покой.
До ушите ни донася
ту бучене,
ту пищене.
В такт с опасността приглася
и ухото ни долавя
от нестройния звънтеж,
приглушения ехтеж
как се тя издига, спада -
ту нагоре, ту надолу вий се с дива ярост звън
на камбани -
на камбани-бани-бани
най-камбаненият звън;
със стенания и ропот пълен звън.

Чуйте как се носи във
челичен звън!
В мрачни краски как обагрят твоя сън!
В тишината на нощта
с разтреперана душа
чуй меланхоличния им тон!
Не излизат звуци живи
от гърлата им ръждиви -
само стон.
А онези, сбрани там
във камбанения храм
за подслон
бият глухо: бим-бам-бом
монотонно с две ръце,
от което сякаш ляга
тежък камък на сърце -
ни са млади, ни са стари,
нито хора, нито твари -
таласъми!
Техният водач звъни
и от радост се върти
ли, върти -
че победен химн ехти!
Още миг - ще полети,
химн победен щом ехти;
и танцува, и крещи
сякаш думи, думи, думи
се редят във рими-руни
върху химна, що ехти
и звънти:
сякаш думи, думи, думи
се редят във рими-руни
върху тоз злокобен звън
на камбани-бани-бани
охкащ и ридаещ звън;
сякаш думи, думи, думи

върху погребален звън
се редят в доволни руни
по стоманения звън -
бим-бам-бом
по камбанения звън
на камбани-бани-бани
най-камбаненият звън,
със стенания и вопли пълен звън.

АНАБЕЛ ЛИ

Бе преди много, много години -
в царство през девет земи
девойка живя, позната на вси ни
със името Анабел Ли
една мисъл само - да бъдем любими
изпълваше нейните дни.

Аз бях дете и тя беше дете
в туй царство през девет земи
Ала любовта не бе просто любов
между мене и Анабел Ли;
с такава любов серафимите райски
прибежище ни дари.

По тази причина, преди много години
в туй царство през девет земи
вятър от облак изви и смрази
прекрасната Анабел Ли;
тогава нейните сродници знатни
решиха ни раздели
и нея затвориха в каменен склеп
в туй царство през девет земи.

Нашето щастие даже в небесните
ангели завист роди.
Да! По тази причина (е известно на вси ни
в царство през девет земи)
вятър от облак среднощен смрази
и уби мойта Анабел Ли.

Но любовта ни по-силна бе от любовта
на по-зрели от нас,
на по-мъдри от нас;
затуй нито ангели в райската вис,
ни подземните демони зли
душите ни нивга не ще разделят
с прекрасната Анабел Ли.

Щом изгрее Луна, аз си спомням с тъга
за прекрасната Анабел Ли;
заблещукат звездите - в тях виждам очите
на прекрасната Анабел Ли;
а падне ли мрак, завръщам се пак
при своята невеста, при чер саркофаг,
при моя живот - през девет земи,
край приборя на морски вълни.

ЕЛДОРАДО

Рицар напет
потегли напред
и денем, и нощем той право
търсеше с песен
пътя си лесен
към своето Елдорадо.

Една, втора година,
животът отмина
и той усъмнил се направо -
след толкова дни
защо не откри
мечтата си - Елдорадо?

Без сили, след дрямка
блуждаеща сянка
срещнал; попитал направо:
"Сянка, моля, кажи
где пътят лежи
към царството Елдорадо?"

"Оттатък Луната¹,
отвъд планината,
в Долината на сенките право -
нататък върви,
ще намериш там ти
страната ни - Елдорадо.

1. Съществува старо поверие, че след смъртта душите на хората се събират на обратната страна на Луната; този мотив се среща на най-различни места в англоезичната култура - виж, например, албума на Пинк Флойд "Обратната страна на Луната" [Pink Floyd, 'The Dark Side of the Moon'] - 1973.